

AMID Working Paper Series 20/2002

Etniske minoriteters deltagelse i demokratiske processer, herunder politiske partier, valg og offentlig debat¹

**Lise Togeby
Aarhus Universitet**

1. Integrationsbegrebet

Debatten om de etniske minoriteters integration i det danske samfund handler meget om kultur og værdier. Problemet formuleres ofte som et valg imellem assimilation og pluralistisk integration. Ved assimilation forstås, at de etniske minoriteter på lang sigt fuldstændig skal opgive deres egen kultur og overtage værtsnationens, mens der ved pluralistisk integration forstås skabelsen af et flerkulturelt samfund, hvor de etniske minoriteter i videst muligt omfang bevarer deres kulturelle særpræg.

Fejlen ved at formulere problemet på denne måde er, at kulturkonflikter og kulturændringer bliver integrationspolitikens centrale genstand. Det forekommer mig langt mere hensigtsmæssigt at sondre mellem kulturelle spørgsmål på den ene side og den mere jordnære økonomiske og sociale integration på den anden side, og at lade debatten om integrationspolitikken fokusere på det sidste og ikke på det første. Gør man det, kan en vellykket integration defineres ved, at de etniske minoriteter deltager på lige fod med andre danske borgere på arbejdsmarkedet, i uddannelsessystemet, i foreningslivet og i de politiske beslutningsprocesser. Målet for integrationsprocessen bliver da en fælles deltagelse i alle livets gøremål, ikke mere eller mindre ensartede værdier.

Det er dette begreb om integration, som ligger til grund for den forskning, der er foretaget i etniske minoriteters deltagelse i demokratiske processer.

2. Hvad findes der af dansk forskning på området?

Ligesom det kun er for meget nyligt, at man fra politisk hold er begyndt at interessere sig for de etniske minoriteters deltagelse i demokratiske processer, er det også kun i de allersidste år, at der er lavet forskning på området, og det drejer sig i øvrigt ikke om

¹ Dette arbejdsrapport er et notat udarbejdet for Akademiet for Migrationsstudier i Danmark i forbindelse med en kortlægning af integrationsforskningen i Danmark siden 1980, udført i opdrag af Ministeriet for Flygtninge, Indvandrere og Integration. Projektet vil blive sammenfattet i en endelig rapport, der forventes udgivet af Ministeriet i løbet af efteråret 2002.

særligt meget. Primært drejer det sig om forskning, der er gennemført som en del af den danske Magtudredning.

Bedst belyst er spørgsmålet om indvandrernes valgdeltagelse, hvor der er foretaget grundige analyser af en række forskellige etniske gruppers valgdeltagelse i Århus og Københavns kommuner i forbindelse med kommunalvalget i 1997. Disse analyser bygger på alle valgberettigede i de to kommuner, herunder omkring 74.000 personer af udenlandsk herkomst (Togeby, 1999b; Togeby 2000a; Elklit et al, 2000). En tilsvarende, men mere omfattende undersøgelse bliver gennemført i forbindelse med kommunalvalget 2001, omfattende denne gang 28 forskellige danske kommuner. 2001-undersøgelsen er finansieret af Indenrigsministeriet. Styrken ved disse undersøgelser er, at de muliggør analyser ikke blot af "de etniske minoriteter" som en samlet gruppe, men af hver enkelt nationalitet for sig.

I tillæg til denne undersøgelse af valgdeltagelsen er der foretaget en mindre analyse af indvandrernes repræsentation i kommunalbestyrelserne (Togeby, 2000b). Tilsvarende, men noget mere omfattende, analyser vil blive gennemført i forbindelse med valget i 2001.

Andre former for politisk deltagelse er belyst gennem tre interviewundersøgelser af forskellige etniske grupper. Det drejer sig for det første om en undersøgelse af oplevet diskrimination, der er foretaget på foranledning af Nævnet for etnisk Ligestilling i 1998, og som også indeholder spørgsmål om politisk deltagelse, organisationsmedlemskab, medieforbrug og om tillid til de offentlige myndigheder (Møller og Togeby, 1999). Undersøgelsen bygger på en repræsentativ stikprøve af indvandrere og flygtninge fra Bosnien, Libanon, Somalia og Tyrkiet, som havde boet i Danmark i mindst tre år på undersøgelsestidspunktet. Den anden undersøgelse, der er fra 1999, omfatter 2. generationsindvandrere i alderen 28-36 år fra Jugoslavien, Pakistan og Tyrkiet. Undersøgelsen er iværksat af Magtudredningen og er gennemført som et tillæg til Socialforskningsinstituttets undersøgelse af 2. generationsindvandrere (Togeby, 1999a; Schmidt og Jacobsen, 2000). Denne undersøgelse indeholder ud over oplysninger om politisk deltagelse og organisationsmedlemskab også oplysninger om politiske holdninger. Begge datasæt vil blive mere omfattende analyseret i en bog, der udkommer i 2002. Derudover er der i 2001 gennemført en undersøgelse af grønlandere i Danmark ud fra et medborgerperspektiv (Togeby, 2002).

Derudover findes der en række mindre undersøgelser af indvandrernes deltagelse i forskellige offentlige organer. Rådet for Etniske minoriteter, Mellempfolkeligt Samvirke, Kommunernes Landsforening og Indenrigsministeriet har i fællesskab gennemført en undersøgelse af Integrationsrådene (*De kommunale Integrationsråd*, 2001). Der er foretaget en række analyser af aktiviteter i tilknytning til bydelsrådet på Nørrebro (*Bydelsrådet, gjorde det en forskel?*, 2001). Endelig er der lavet en undersøgelse af de etniske minoriteters deltagelse i beboerdemokratiet i Lejerbo (Rasmussen og Nyborg Lauritsen, 2001).

På foranledning af Magtudredningen er der endelig gennemført en analyse af de etniske minoriteters indflydelseskanaler af Ole Hammer og Inger Bruun (2000). Det er en opfølgning på en undersøgelse, som de to samme forfattere foretog i 1992 for Mellemfolkeligt Samvirke. Publikationen indeholder en beskrivelse af udviklingen af organisationsdannelserne og af de offentlige institutioner på indvandrerområdet. Derudover er der en række oplysninger om de etniske minoriteters deltagelse i forskellige repræsentative organer i 12 udvalgte kommuner.

Som led i Magtudredningen gennemfører medarbejdere ved Antropologisk Institut i København endelig en undersøgelse af indvandrerens medborgerskab med titlen *Medborgerskabets mange stemmer*. Her undersøges, hvorledes de etniske minoriteter gør brug af dansk lovgivning, institutioner, foreninger, klubber og uformelle sammenslutninger, som samles under betegnelsen det civile samfund. Bl.a. er der foretaget analyser i forbindelse med bydelsforsøget på Nørrebro. Projektet afrapporteres med en bog, der udkommer i 2002 (Schwartz, 2002).

Herudover er der inden for rammerne af AMID igangsat flere projekter, der på forskellig vis vil kunne belyse forhold omkring de etniske minoriteters deltagelse i demokratiske processer, f.eks. Flemming Mikkelsens og David Mays projekter. Og der er et ph.d.-projekt om indvandrerpolitikere under udarbejdelse af Jon Jay Neufeld på COS. Formodentlig er der også yderligere projekter på tegnebrættet.

3. Den normative ramme for denne forskning

Den forskning, der er foretaget på foranledning af Magtudredningen har anvendt en normativ ramme, der er hentet hos Robert A. Dahl og T. H. Marshall.

Fra Dahl er hentet forestillingen om, at et demokrati må inddrage alle de mennesker, der lever i et land, og at denne inddragelse ikke kun skal omfatte formelle rettigheder, men også reel deltagelse i beslutningsprocesserne, herunder deltagelse i den offentlige debat (jf. Togeby, 1999). Fra T. H. Marshall er hentet forestillingen om et fuldt medborgerskab, der omfatter såvel rettigheder som ressourcer, deltagelse og identitet (jf. Andersen et al., 1993).

4. Valgdeltagelsen

Valgdeltagelsen er som nævnt det område, hvor vi i dag har den mest omfattende viden. På dette område har vi endvidere den fordel, at analyserne bygger på oplysninger om den faktiske valgdeltagelse for alle valgberettigede. Der er altså hverken tale om stikprøveproblemer, om frafald eller om erindringssvigt. Brugen af valgretten er måske ikke det mest brændende emne, når man diskuterer dansk politik, men i studiet af demokratiseringsprocesser har valgretten altid været vigtig. Udvidelsen af valgretten til at omfatte alle borgere i et land – også kvinder og tyende – har været set som det afgørende formelle skridt i retningen af et demokratisk styre, og de samme befolkningsgruppers faktiske brug af valgretten, er blevet set som det afgørende tegn på, at demokratiet også fungerede. På samme måde bliver valgretten også central, når man vil interessere sig for inddragelsen af de etniske minoriteter i det danske samfundsliv.

Danmark var det tredje land i Europa, der gav indvandrere og flygtninge med fremmed statsborgerskab valgret til kommunale valg. Det første land var Irland i 1973, derefter fulgte Sverige i 1976, Danmark i 1981, Norge i 1982 og Holland i 1985. I de andre lande i den Europæiske Union har kun EU-borgere fået valgret.

Valgdeltagelsen blandt de etniske minoriteter er generelt lavere end blandt danske statsborgere af dansk herkomst. Som tabel 1 viser, er der i Københavns Kommune 26 procentpoint forskel og i Århus Kommune 22 procentpoint forskel. I København er valgdeltagelsen blandt alle valgberettigede fra 3. lande 35 pct., i Århus er den 50 pct.

Tabellen viser samtidig, at variationen mellem de etniske minoriteter er meget stor. I København varierer den således mellem 61 pct. og 20 pct. Det er pakistanerne i København og tyrkerne i Århus, der har den højeste valgdeltagelse, og begge steder er den på niveau med den danske befolkning. Valgdeltagelsen blandt kvinder er i øvrigt gennemgående på samme niveau som valgdeltagelsen blandt mænd.

De etniske minoriteters valgdeltagelse i 1997 i Danmark er noget mindre end valgdeltagelsen ved de første valg, hvor indvandrere havde valgret, men den er, så vidt man kan finde ud af, højere end valgdeltagelsen i alle de andre lande, hvor indvandrere har fået valgret.

Forklaringen på denne meget store variation synes at være, at der i nogle byer er foregået en kollektiv mobilisering af nogle etniske grupper, der er resulteret i en overraskende høj valgdeltagelse. I den nævnte undersøgelse drejer det sig først og fremmest om pakistanerne i København og tyrkere og somaliere i Århus. I disse grupper er valgdeltagelsen høj både blandt dem med dansk statsborgerskab og dem med udenlandsk, og både blandt mænd og kvinder. Det er den kollektive mobilisering, der er forklaringen på, at valgdeltagelsen i Danmark er højere end valgdeltagelsen i f.eks. Sverige. At der sker denne kollektive mobilisering i Danmark og ikke i Sverige, har formodentlig sammenhæng med reglerne i den danske valglov om at kunne stemme personligt.

Tabel 1. Valgdeltagelsen blandt etniske minoriteter ved kommunalvalget i 1997, opdelt på herkomst/fødested og på bopælskommune. Pct.

Land	Valgdeltagelse i København	Valgdeltagelse i Århus
Danmark	61	72
Pakistan	61	(73)
Tjekkoslaviet	48	
Tyrkiet	47	73
Ghana	46	
Algeriet	45	
Brasilien	44	
Indien	43	
Chile	43	
Ungarn	43	
Sovjetunionen	43	
Iran	42	47
Polen	41	46
Irak	40	43
Marokko	39	
Etiopien	39	
Filippinerne	36	
Jordan	31	
Ex-Jugoslavien	30	
Somalia	28	54
Ægypten	26	
Libanon	25	44
Vietnam	25	43
Thailand	23	
Kina	21	
Tunesien	20	
Alle 3. lande	35	50

Note: Landene er opført i rækkefølge efter valgdeltagelsen i København. Der er kun oplyst valgdeltagelsen for grupper, der er større end 200 personer, bortset fra pakistanerne i Århus, der kun omfatter 86 personer. Tabellen omfatter alle større nationale grupper fra 3. lande, bortset fra Israel og Sydkorea. Der er i Århus anvendt oplysning om herkomst og i København om fødested.

5. Repræsentationen

Når vi derefter kigger på indvandrernes repræsentation i de kommunale råd, er indtrykket umiddelbart mere nedslående. Ved det netop afholdt kommunalvalg blev der valgt 49 personer med anden etnisk baggrund, hvilket svarer til lidt over 1 pct. af alle valgte kommunalbestyrelsesmedlemmer. Og så var der endda tale om en fordobling i forhold til sidste valg. I 1981 blev der valgt 3 personer, i 1985 7 personer, i 1989 13 personer, i 1993 15 personer, i 1997 24 personer og i 2001 49 personer. Ved amtsrådsvalget blev der i 2001 ligesom i 1997 valgt to personer (se <http://www.olestig.dk>).

Ved folketingsvalget i 2001 blev der valgt to repræsentanter for de etniske minoriteter ind i Folketinget, nemlig Naser Khader fra Det radikale Venstre og Kamal Qureshi fra SF, hvilket er 1,1 pct. af Folketingets medlemmer. Tidligere har Isminur Lone Yalcinkaya i en periode siddet som suppleant for Mimi Jacobsen fra CD. Disse tal kan sammenlignes med, at der formodentlig er omkring 1,5 procent af de valgberettigede ved folketingsvalget, som har etnisk minoritetsbaggrund (*Udlændinges integration i det danske samfund, 2001: 94*).

Der er endnu ikke foretaget mere grundige analyser af valget i 2001, men hvad angår valget i 1997 er det muligt at sige noget mere om de etniske minoriteters repræsentation. Som det fremgår af tabel 2, gjaldt det for hele landet, at indvandrere og flygtninge fra 3. lande tilsammen kun havde omkring en syvendedel af de repræsentanter, som de skulle have ved en ligelig fordeling. Ved valget i 2001 har medlemmerne af de etniske minoriteter en fjerdedel af de repræsentanter, de skulle have ved en ligelig fordeling.

Problemet ved denne beregning er imidlertid, at indvandrerne er meget ujævnt spredt over landet, og at der bor meget få indvandrere i alle de små kommuner, der relativt set har mange kommunalbestyrelsesmedlemmer. Faktisk bor en tredjedel af de valgberettigede fra 3. lande i Århus eller Københavns kommuner. I både København og Århus er de egentlige indvandrer- og flygtningegrupper overrepræsenteret. I Københavns Kommune kom 8 pct. af de valgberettigede i 1997 fra 3. lande, mens 11 pct. af medlemmerne af borgerrepræsentationen gjorde det. I Århus Kommune kom 5 pct. af de valgberettigede fra 3. lande, og 6½ pct. af de valgte repræsentanter gjorde det.

I øvrigt viser tabel 2, at der er en meget stærk sammenhæng mellem andelen valgte repræsentanter og andelen valgberettigede fra 3. lande. Der er kun valgt én repræsentant i kommuner, hvor der er mindre end 3 pct. valgberettigede fra 3. lande, og det er i Ikast, hvor de valgberettigede fra 3. lande udgjorde 2,8 pct. Til gengæld har de etniske minoriteter nogenlunde den repræsentation, de er berettiget til i kommuner, hvor mindst 6 pct. af de valgberettigede kommer fra 3. lande. Den ulige repræsentation er således i betydeligt omfang et resultat af de skæve bosætningsmønstre.

Tabel 2. De etniske minoriteters repræsentation i kommunale råd, 1997. Pct.

	Antal kommunalbestyrelsesmedlemmer	Heraf med baggrund i 3. lande	3. landes repræsentanter i pct. af alle repræsentanter	Valgberettigede fra 3. lande i pct. af alle valgberettigede
Alle kommuner	4.685	24	0,5	3,5
København	55	6	11	8
Kommuner, hvor de valgberettigede fra 3. lande udgør mindst 6 pct. af de valgberettigede**	137	8	6	8
Kommuner, hvor de udgør 3 - 5,9 pct. af de valgberettigede	358	9	2,5	4
Kommuner, hvor de udgør mindre end 3 pct. af de valgberettigede	4135	1	0,02	1

Beregningerne bygger på en særkørsel fra Indenrigsministeriet om valgberettigede fra 3. lande i landets kommuner.

* Når grænsen er sat ved 6 pct. skyldes det, at den gennemsnitlige størrelse på en kommunalbestyrelse er 17 personer, hvilket betyder, at der går ca. 6 pct. af befolkningen til et mandat.

6. Andre former for politisk deltagelse

Mens vi har oplysninger om valgdeltagelsen fra de officielle registre, må vi ty til surveyundersøgelser for at få oplysninger om andre former for politisk deltagelse. Sammenligner vi den politiske deltagelse blandt de etniske minoriteter med deltagelsen blandt danskere med danske forældre, viser det sig, at deltagelsen på alle områder er lavest blandt de etniske minoriteter. De er sjældent medlemmer af et politisk parti, de er forholdsvis sjældent medlemmer af en fagforening og går endnu sjældnere til møde i disse foreninger, de læser sjældent danske aviser, og de vil ofte have vanskeligt ved at formulere en klage til en offentlig myndighed. Dertil kommer, at de forholdsvis sjældent er medlemmer af nogen af de særlige foreninger for etniske minoriteter (tabel 3). Også her er variationen imidlertid stor.

For det første er der meget stor forskel mellem 1.- og 2.- generationsindvandrere. Nogle af disse forskelle er for tyrkernes vedkommende vist i tabel 4. 2. generationen er langt mere aktiv end 1. generationen. Sammenligner man de 28-36-årige unge fra de etniske minoriteter med jævnaldrende danske unge, er der ikke meget forskel i aktivitetsniveauet. Det gælder både aktiviteter i politiske partier, fagforeninger og græsrodsaktiviteter. De unge 2. generations indvandrere læser også danske aviser og føler sig nogenlunde lige så velorienterede som danske unge.

Table 3. De etniske minoriteters medlemskab af foreninger m.m., 18-66 år, 1998. Pct.

	De etniske minoriteter	Danskere
Medlem af en fagforening, blandt lønmodtagere	72	87
Medlem af en fagforening, blandt alle interviewede	31	66
Deltager i møder i fagforening, blandt alle interviewede	13	38
Medlem af en sportsklub	16	32
Med i en national forening	15	-
Med i en anden forening for etniske minoriteter	9	-
Læser danske aviser dagligt	26	75
Ser nyhedsudsendelser i dansk TV dagligt	67	-
N	1132	varierende

Data om de etniske minoriteter er hentet fra diskriminationsundersøgelsen, og omfatter følgende fire etniske grupper: bosniere, libanesere, somaliere og tyrkere. Data om danskerne er hentet fra forskellige repræsentative surveyundersøgelser af den danske befolkning.

-: Der findes ikke helt sammenlignelige oplysninger om den samlede danske befolkning.

Samtidig er der dog klare forskelle mellem de etniske grupper indbyrdes. Sammenligner vi først de etniske minoriteter fra Bosnien, Libanon, Somalia og Tyrkiet, er det tydeligvis tyrkerne, der er de bedst organiserede, både gennem fagforeninger og gennem egne foreninger. Det er ligeledes denne gruppe, der har den højeste valgdeltagelse. Der er også forskel på de tre grupper af 2. generationsindvandrere. Tyrkerne er bedst organiserede i partier, fagforeninger og egne foreninger. Omvendt læser tyrkerne sjældnere danske aviser end pakistanere og indvandrere fra det tidligere Jugoslavien, de har vanskeligere ved at formulere en klage, og de har større vanskeligheder ved at orientere sig i dansk politik. Og endelig har både tyrkere og pakistanere en høj valgdeltagelse, mens valgdeltagelsen blandt indvandrere fra det tidligere Jugoslavien er forholdsvis lav.

Tabel 4. Politisk deltagelse blandt 28-36-årige, opdelt på etnisk gruppe og køn. Pct.

	1. generations indvandrere af tyrkisk oprindelse 25-40 år		2. generation indvandrere af tyrkisk oprindelse 28-36 år		Danskfødte danskere 28-36 år	
	Mænd	Kvinder	Mænd	Kvinder	Mænd	Kvinder
Stemt ved folketingsvalg (valgberet.)	-	-	77	81	89	86
Stemt ved kommunalvalg	77	83	77	73	90	85
Medlem af et politisk parti	-	-	4	6	5	3
Medlem af fagforening	86	66	89	86	72	76
Deltager i møder i fagforening	38	46	39	48	32	43
Tillidsposter i fagforening	-	-	3	2	4	2
Deltaget i forening for etniske minoriteter	31	12	43	20	-	-
Skrevet under på underskriftsindsaml.	-	-	24	18	29	33
Støttet med penge	-	-	7	6	22	25
Deltager i offentlige møder	-	-	17	13	23	14
Deltaget i demonstrationer	-	-	13	13	7	6
Kontaktet en politiker	-	-	19	10	15	11
Skrevet artikler eller læserbreve	-	-	12	5	4	5
Kan skrive et brev med klage	26	22	83	75	82	79
Eller kender nogen, der kan hjælpe	93	97	97	92	96	96
Ser danske nyheder stort set hver dag	44	54	77	76	-	-
Læser danske aviser stort set hver dag	31	7	55	41	-	-
Let at følge med i kommunalpolitik	-	-	49	35	61	49
Let at følge med i folketingspolitik	-	-	43	27	66	45
Let at følge med i EU-politik	-	-	31	21	28	12
Mener, man kan stole på de fleste	7	0	25	24	49	45
Mener, man ubetinget skal opretholde egne vaner og livsformer	26	27	16	10	-	-
N	55	41	130	127	varierende	varierende

Oplysningerne om 1. generations indvandrere er fra Diskriminationsundersøgelsen, 1998.

Oplysningerne om 2. generations indvandrere er fra Undersøgelsen af indvandrernes medborgerskab, 1999.

Oplysningerne om de danskfødte danskere er fra en række nyere landsdækkende surveyundersøgelser.

-: Der findes ikke helt sammenlignelige oplysninger om den samlede danske befolkning.

7. Repræsentation i Integrationsråd og andre repræsentative organer

Med integrationsloven fra 1999 gik man i gang med at etablere integrationsråd i en række af landets kommuner. I foråret 2001 var der oprettet 48 integrationsråd, herunder 36 råd, der opfyldte de krav, som integrationsloven stiller til et integrationsråd. Det er 40 af disse råd, der danner grundlag for den rapport som Rådet for Etniske Minoriteter, Mellemløst Samvirke, Kommunernes Landsforening og Indenrigsministeriet udsendte i september 2001.

Lidt over halvdelen af medlemmerne af disse integrationsråd har etnisk minoritetsbaggrund, i alt 266 personer. Af disse er 18 pct. kvinder. I Rådet for etniske minoriteter, der har været integrationsrådenes kontakt til Indenrigsministeriet, har der i den første periode siddet 29 pct. kvinder, og der er en kvinde som formand.

Integrationsloven bestemmer, at integrationsrådets medlemmer udpeges af kommunalbestyrelsen. Denne kan dog bestemme, at udpegningen sker på grundlag af valg. Af de 40 integrationsråd har kommunalbestyrelserne i forbindelse med 24 råd helt eller delvist udpeget medlemmerne med etnisk minoritetsbaggrund på baggrund af valg. Der har været store variationer med hensyn til hvem, der har været stemmeberettigede i de enkelte kommuner. Afgrænsningen varierer fra alle, som møder op til valgmødet, til de personer, som er omfattet af integrationsloven, dvs. fyldt 18 år og berettiget til det fulde introduktionsprogram. Hyppigst er der dog sigtet imod danske og udenlandske statsborgere, der har oprindelse i 3. lande i op til tre generationer.

Mødehyppigheden er for 21 af integrationsrådene en gang i kvartalet, mens der er henholdsvis 5 og 7 råd, der holder møder henholdsvis hver og hver anden måned. Et enkelt integrationsråd holder møde med et halvt års mellemrum. Fremmødet ved møderne er meget forskelligt. Om 20 af integrationsrådene fortælles det, at næsten alle medlemmer møder op hver gang, mens det for 13 råd angives, at to tredjedel møder op, for 6 råd at halvdelen møder op, og for et enkelt råd at kun en tredjedel møder op. Om 6 af integrationsrådene fortælles, at der kan være kommunikationsproblemer som følge af sprogproblemer.

Der er ikke i integrationsloven indeholdt regler om høringsprocedurer. I forbindelse med 12 af de oprettede råd, er der imidlertid blevet etableret faste høringsprocedurer. Det fremgår, at rådernes etniske minoritetsmedlemmer er mere utilfredse med den manglende høringspligt end de etniske majoritetsmedlemmer. Der er også en større andel af minoritetsmedlemmerne end af majoritetsmedlemmerne, der tilkendegiver, at de mener, at integrationsrådene ikke har nogen større politisk indflydelse.

Det er endnu for tidligt at vurdere, om integrationsrådene kommer til at virke som det mellemlid mellem de etniske minoriteter og de offentlige myndigheder, som har været hensigten. Men der er næppe tvivl om, at der med de nuværende regelsæt er indbygget problemer både i forbindelse med reglerne for udpegningen af medlemmer og reglerne for rådernes kompetence.

Nogle af de problemer, der er forbundet med at få repræsentative organer som integrationsrådene til at fungere tilfredsstillende, kan illustreres af forholdene omkring Etnisk Minoritets Forum, der blev oprettet i forbindelse med Bydelsstyret på Indre Nørrebro, og som var tiltænkt nogenlunde samme rolle som integrationsrådene. Forummets medlemmer bestod af repræsentanter for henholdsvis Bydelsrådet, administrationen og bydelens etniske foreninger. Fremmødet på møderne af medlemmer fra foreningerne var skuffende lavt, og ofte mødte der nye folk til møderne, således at en kontinuerlig debat var vanskelig at holde i gang. Derefter holdt også politikerne og repræsentanterne fra administrationen op med at komme til møderne.

Antropologen Rikke R. B. Iversen har analyseret forholdene omkring Etnisk Minoritets Forum og bl.a. interviewet en række af deltagerne. I disse interview bliver det ringe fremmøde kommenteret flere gange: at de etniske minoriteter ikke kender til det danske demokrati og danske standarder, at der er for megen ufrugtbar snak og for lidt handling, at der ingen penge er at hente i Etnisk Minoritets Forum, og at det hele er bestemt i forvejen. Der er tydeligvis en dybtliggende mistillid til, at systemet tager hensyn til de etniske minoriteter. At politikerne er holdt op at deltage, bliver således set som en bekræftelse på, at de etniske minoriteter ikke bliver taget alvorligt, at det hele er bestemt i forvejen, og at det derfor ikke kan betale sig at engagere sig.

Det fremgår også af interviewene, at der kan være stærke spændinger mellem de danske politikeres og minoritetsrepræsentanternes opfattelse af, hvad det vil sige at repræsentere. Mange minoritetsrepræsentanter mener, at det er deres pligt både i en kommunalbestyrelse eller i et organ som Etnisk Minoritets Forum at repræsentere deres egen etniske gruppe og kæmpe for deres særinteresser. Indgår man kompromiser og tager hensyn til almenvellet, svigter man dem, der har valgt en. Tilsvarende holdningsuoverensstemmelser optræder i forbindelse med repræsentanterne i Københavns Borgerrepræsentation. Det kan ikke undre, at disse holdninger med mellemrum kan give anledning til åbne konflikter.

Herudover har vi kun meget spredte informationer om de etniske minoriteters deltagelse i forskellige repræsentative organer. Eksempelvis har Lejerbo i København fået foretaget en undersøgelse af deres 33 afdelinger med familieboliger. Omkring 50 pct. af beboerne i disse boligafdelinger havde etnisk minoritetsbaggrund. I 26 bestyrelser sad der i alt 113 bestyrelsesmedlemmer, hvoraf 20 havde etnisk minoritetsbaggrund. Det drejer sig således om 18 pct. Det fremgår også af rapporten, at man skønner, at der på landsplan kun er mellem 1 og 2 pct. af bestyrelsesmedlemmerne i de almennyttige boligforeninger, der har anden etnisk baggrund end dansk.

I forbindelse med Lejerbo-undersøgelsen er der gennemført 19 kvalitative interview, herunder 11 med medlemmer af de etniske minoriteter. Der er blandt de interviewede enighed om, at det er vigtigt, at personer med anden etnisk baggrund deltager i beboerdemokrati. Mange mener også, at det er vigtigt, at bestyrelsen afspejler beboersammensætning. Dette er dog kun de færreste steder tilfældet. Mange af de interviewede personer med etnisk minoritetsbaggrund gjorde imidlertid opmærksom på, at der ofte kunne være sprogvanskeligheder, og at de også kunne have vanskeligt ved at gennemskue beboerdemokratiets spilleregler. I praksis betyder det, at de ikke i tilstrækkeligt omfang kender arbejdsgangen og deres rettigheder. Samtidig fortælles der om tilfælde, hvor beboere med etnisk minoritetsbaggrund stillede store krav til bestyrelsesmedlemmer med samme baggrund som dem selv. De forventer, at de ad den vej kan få nogle ekstra privilegier.

Alt i alt har man i nogle afdelinger haft succes med at inddrage de etniske minoriteter i arbejdet, mens det andre steder har været mere problematisk, enten fordi man fra dansk side slet ikke har forsøgt at inddrage minoriteterne, eller fordi inddragelsen har

været en fiasko. Men der findes ingen klare opskrifter på, hvad man skal gøre for at få det til at lykkes.

Det fremgår endelig af den undersøgelse af etniske minoritetsrepræsentanter, der er foretaget af Ole Hammer og Inger Bruun, at der i flere af de kommuner, som har en stor andel borgere med etnisk minoritetsbaggrund, sidder et vist antal repræsentanter i skolebestyrelser og forældreråd. Det er eksempelvis tilfældet i København, Albertslund og Vejle. Men det er ingen steder i et antal, der svarer til minoriteternes andel af børnene.

De spredte analyseresultater, der i øjeblikket foreligger på dette område, viser, at det ikke er uden problemer at få inddraget de etniske minoriteter i repræsentative organer. Ofte skorter det nok på anstrengelserne fra den danske side. Man synes, det er lettere og mere praktisk, hvis man kører tingene selv på den måde, man altid har gjort. Men der forekommer også store problemer der, hvor man virkelig prøver at inddrage de etniske minoriteter. Således opstår der tit sammenstød mellem de etniske minoriteters og den danske majoritetsgruppes forventninger til arbejdet i de repræsentative organer. Det handler både om den forventede arbejdsindsats og om rollen som repræsentant. Disse sammenstød mellem forventninger skaber skuffelser i begge grupper.

8. Hvordan forklares variationerne i deltagelsen?

De ovenfor beskrevne store variationer i inddragelsen i de demokratiske processer, rejser spørgsmålet om, hvorledes de kan forklares. I det mindste fire forskellige typer af faktorer synes at øve indflydelse. Den første type vedrører, hvad indvanderne har med sig i bagagen, når de kommer til Danmark, den anden type vedrører den økonomiske og sociale integration i det danske samfund, den tredje de etniske minoriteters størrelse og bosætningsmønstre og den fjerde de danske politiske institutioner.

Når der tales om, hvad de etniske minoriteter har med i bagagen fra hjemlandet, tænkes der både på indvanderens uddannelse, deres erhvervs erfaring, om de kommer fra landet eller fra byerne, deres politiske erfaringer og deres kulturelle normer.

Sammenligner man valgdeltagelsen blandt de etniske minoriteter i Århus og København, er det vanskeligt at finde noget entydigt kulturelt mønster. Man finder måske en efter omstændighederne lav valgdeltagelse blandt de etniske grupper, der kommer fra Sydøst- og Østasien, f.eks. fra Kina, Thailand og Vietnam og blandt de flygtninge, der kommer fra Østeuropa. Til gengæld finder man muslimske grupper blandt dem, der har den højeste valgdeltagelse, og blandt dem, der har den laveste. Det er nok de politiske og organisatoriske erfaringer fra hjemlandet, der spiller en rolle, mere end religionen.

Men hvilken betydning har så de mere traditionelle kønsrollemønstre, som de fleste indvandrergupper bringer med sig, specielt de grupper, der kommer fra de muslimske lande? Hvilken betydning har de for kvindernes deltagelse? Kønsrollemønstrene spiller naturligvis en rolle, men sammenhængene er mere komplicerede, end man umiddelbart skulle tro. De ældre kvinder fra de etniske minoriteter er ikke meget politisk

aktive, hverken når det gælder valgdeltagelse eller anden aktivitet. Det samme gælder for de unge gifte kvinder, der kun har boet kort tid i Danmark. Men det gælder derimod ikke for de yngre og midaldrende kvinder, der har boet en længere årrække i Danmark. I næsten alle de etniske grupper er valgdeltagelsen blandt de yngre kvinder højere end blandt de yngre mænd. Det bedste eksempel på disse aktive kvinder, er de yngre tyrkiske kvinder i Århus Kommune. De stemmer oftere end de yngre tyrkiske mænd og også oftere end yngre danske kvinder og mænd.

Af betydning er også de uddannelsesmæssige og erhvervmæssige ressourcer, som de forskellige etniske grupper bringer med sig. De tyrkiske 2. generationsindvandrere er eksempelvis på trods af deres høje organiseringsgrad og høje valgdeltagelse på andre områder mindre aktive og dårligere informerede end pakistanere og indvandrere fra det tidligere Jugoslavien. Det skal antagelig forklares med, at de første tyrkere, der kom til Danmark, havde langt færre sociale ressourcer end de to andre grupper af indvandrere. Halvdelen af kvinderne var analfabeter, og mere end 80 pct. af både mænd og kvinder havde højst gået 5 år i skole. De færreste mænd og ingen kvinder havde gennemført en erhvervsuddannelse, og to tredjedele af de tyrkiske indvandrere kom fra landet. Omvendt gjaldt det specielt for pakistanerne, at i hvert fald mændene var forholdsvis veluddannede, og at kun et mindretal kom fra landet. Samtidig var de tyrkiske 2. generationsindvandrere gennemgående noget ældre, da de kom til Danmark, end de to andre grupper af unge indvandrere. Der var således som udgangspunkt langt større afstand mellem de sociale ressourcer, som tyrkerne bragte med sig til Danmark og den danske befolkning, end tilfældet var for pakistanere og indvandrere fra det tidligere Jugoslavien. Dette har naturligvis haft betydning for den hastighed, hvormed både den sociale og den politiske integration er foregået.

Nok så vigtigt, som hvad der var med i bagagen, er, hvad der er sket efter ankomsten til Danmark. For de fleste grupper og for de fleste enkeltpersoner sker der med tiden en gradvis integration i det danske samfund, også hvad politisk deltagelse angår. Eksempelvis har det vist sig, at de tyrkiske 2. generationsindvandrere er mere politisk aktive end 1. generationen, de læser oftere danske aviser, og de følger oftere nyhedsudsendelserne i dansk TV. De er også bedre i stand til at formulere en klage til en offentlig myndighed. På samme måde finder man flere ressourcer blandt dem, der er kommet til Danmark tidligt i livet, end blandt dem, der er kommet senere.

Samtidig gælder det for nogle etniske grupper, men ikke for alle, at valgdeltagelsen stiger med den mere generelle integration i det danske samfund. Valgdeltagelsen er højere blandt dem, der har boet lang tid i Danmark, end blandt dem, der har boet her kort tid. Den er også relativt højere blandt dem, der har dansk statsborgerskab, er erhvervmæssigt beskæftigede, har en dansk uddannelse og taler godt dansk. Undtagelserne for denne regel er de grupper, der er stærkt kollektivt mobiliserede.

Den største valgdeltagelse og antagelig også den højeste aktivitet i øvrigt finder man blandt de etniske grupper, der er blevet kollektivt mobiliserede i forbindelse med de kommunale valg. Hvis vi koncentrerer os om de etniske minoriteter i Århus og København, finder vi klare tegn på en kollektiv mobilisering af pakistanere i København

og af tyrkere og somaliere i Århus og svagere tegn på en kollektiv mobilisering af tyrkere i København og libanesere i Århus. Man kan så spørge, hvad det er, der kan forklare, at der sker en kollektiv mobilisering af nogle etniske grupper og ikke af andre. Og hvorfor sker der oftere en mobilisering i Århus end i København?

Mange faktorer bidrager til at skabe en kollektiv mobilisering. Nogle af dem har vi allerede været inde på. Eksempelvis betyder styrken af netværkene og organiseringen af den etniske gruppe meget. Det har også betydning, om gruppen har en egen kandidat med chancer for valg opstillet til kommunevalgene.

Men meget tyder på, at også gruppens størrelse og bosætningsmønstre spiller en rolle. Den etniske gruppe skal have en vis størrelse i Danmark og i den konkrete kommune, før der kan ske en kollektiv mobilisering. Der skal være basis for organisationer og mødesteder, der kan være drivkraften i den kollektive mobilisering. Og skal man have egne kandidater valgt til byrådet, kræver det også, at man kan samle et rimeligt stort antal stemmer. Derfor er der stort set kun valgt indvandrerkandidater i de byer, hvor der bor mange indvandrere.

Skal der ske en kollektiv mobilisering, er det endvidere af betydning, at medlemmerne af de etniske grupper bor forholdsvis tæt. Et af de klare tegn på en kollektiv mobilisering er, at valgdeltagelsen stiger med indvandrertætheden. Eksempelvis gælder det i Århus, at jo flere somaliere, der bor i et lokalområde, desto større er deres valgdeltagelse. Ghettodannelser synes således at være fremmede for en kollektiv mobilisering. Overhovedet er afstanden i Århus Kommune mindre end i København. De etniske minoriteter er koncentreret i nogle få boligområder, der endda ligger forholdsvis tæt på hinanden: Gjellerup, Tilst og Frydenlundskvarteret. Dette har øget mulighederne for en kollektiv mobilisering.

Når man vil prøve at forklare, at der for eksempel er forskelle på valgdeltagelsen i Danmark og Sverige, er det naturligt at se på de politiske institutioner i de to lande. Der er i den nyere indvandrerforskning en stigende erkendelse af, at modtagerlandets institutioner spiller en betydelig rolle for arten og omfanget af den politiske aktivitet, der foregår blandt de etniske minoriteter. Når tyrkiske indvandrere fra to nabolandsbyer kommer til henholdsvis Danmark og Sverige, bliver deres adfærd forskellig, fordi de samfundsmæssige institutioner er forskellige. Når algeriske indvandrere fra nogenlunde samme område kommer til to forskellige byer i Frankrig, bliver deres adfærd forskellig, fordi byernes indvandrerpolitik er forskellig.

Men hvorfor sker der så en kollektiv politisk mobilisering af indvandrere i Danmark og ikke i Sverige? Svaret er, at der er forskel på valgsystemet i Sverige og i Danmark.

I Sverige foregår rigsdagsvalg og kommunalvalg på samme dag, hvilket betyder, at rigsdagsvalget tiltrækker sig langt den største opmærksomhed. Men de udenlandske statsborgere har kun valgt til kommunalvalgene. Dernæst, og det er det vigtigste, har vi en lang tradition for at kunne stemme personligt i Danmark, og det har man ikke i Sverige. Sådan som systemet fungerer ved danske kommunalvalg, er resultatet, at der

skal forholdsvis få personlige stemmer til for at få en kandidat valgt på en af de store partiers lister. Eksempelvis skulle der i 1993 ved kommunalvalget i Århus Kommune 426 personlige stemmer til for at vinde det yderste mandat på Socialdemokratiets liste. De etniske minoriteter har af erfaring lært, hvorledes valgsystemet virker, og der er derfor i Danmark stærke incitament til at støtte egne kandidater ved valget. De samme muligheder har ikke eksisteret i Sverige.

9. Udenlandsk forskning

Da spørgsmålet om de etniske minoriteters inddragelse i den demokratiske proces er et helt nyt forskningsfelt i Danmark, er det vigtigt at kunne bygge på erfaringerne fra og sammenligne med forskning fra andre lande. Først og fremmest er det vigtigt at kunne sammenligne med lande, der ligner Danmark forholdsvis meget, hvad både indvandringshistorie og politiske institutioner angår.

Sverige er antagelig det land, der har den mest omfattende forskning omkring de etniske minoriteters medborgerskab og politisk deltagelse, hvilket blandt andet er en følge af den omfattende svenske udredningstradition. Men det er også et resultat af, at man har fået indvandrere meget tidligere i Sverige end i Danmark, og at andelen også i dag er væsentligt større.

Tomas Hammar iværksatte allerede en stor undersøgelse af det første valg i Sverige, hvor indvandrere havde valget, nemlig valget i 1976 (Hammar, 1979). Hammar har siden skrevet et stor antal værker, hvor han beskriver og diskuterer indvandreneres politiske rettigheder (f.eks. Hammar 1990a, 1990b).

Disse undersøgelser er sidst i 1990'erne blevet fulgt op af Henry Bäck og Marita Soinen (1996, 1998). Og blandt de svenske udredninger kan f.eks. nævnes SOU 1996: 55; SOU, 1999: 13; SOU 2001: 48.

Der findes også en begrænset forskning i Norge, f.eks. Karl-Eirik Kval og Tor Bjørklunds (1996) analyser af indvandreneres valgdeltagelse i forbindelse med norske kommunalvalg.

I Holland findes der også en del forskning omkring indvandreneres politiske deltagelse, men desværre er det meste skrevet på hollandsk. Der findes dog også noget, der er publiceret på engelsk, f.eks. Fennema og Tillie, 1999.

Endelig kan det nævnes, at der i øjeblikket er ved at blive opbygget et bredt europæisk netværk med henblik på forskning i indvandreneres medborgerskab. Gruppen er ledet af Meindert Fennema and Jean Tillie, og fra dansk side deltager Hans Jørgen Nielsen og Lise Tøgeby.

10. Politik-anbefalinger

Den vigtigste erkendelse af direkte relevans for integrationspolitikken i Danmark, der kan uddrages af disse analyser af indvandreneres inddragelse i den demokratiske pro-

ces, er, at den konkrete udformning af samfundets institutioner er vigtig. Dette argumenteres der f.eks. for i Togeby, 2000.

Politiske institutioner kan opbygges således, at de indeholder flere eller færre incitamenter for de etniske minoriteter til at deltage i den politiske proces. Eksempelvis er den bedste forklaring på, at de etniske minoriteter i Danmark deltager mere i kommunale valg og har en bedre repræsentation i kommunalbestyrelserne end de etniske minoriteter i f.eks. Sverige, at den danske valglov indeholder flere incitamenter for de etniske minoriteter til at deltage i valgene end den svenske valglov. At institutionerne har en væsentlig betydning for de etniske minoriteters adfærd, er i øvrigt dokumenteret i megen international forskning.

Ved udformningen af de institutioner, der skal regulere de etniske minoriteters inddragelse i det danske samfund, er det derfor vigtigt at medtænke, hvilken effekt forskellige regler vil have på mulighederne for at engagere de etniske minoriteter i de nationale og lokale beslutningsprocesser. På denne baggrund kan man frygte, at regelsættet omkring integrationsrådene har indbygget problemer, der vil forhindre, at integrationsrådene får den betydning, som man ved deres oprettelse har tillagt dem.

11. Behov for yderligere forskning

Da det er tale om et område, der indtil nu har været genstand for meget begrænset forskning, findes der store udækkede behov. Meget kort fortalt kan man vel sige, at det eneste, der i dag findes gode data vedrørende, er de etniske minoriteters valgdeltagelse og repræsentation i kommunalbestyrelserne. Disse data er til gengæld også af meget høj kvalitet. De undersøgelser, der indtil nu har været foretaget af de etniske minoriteters politiske deltagelse i øvrigt har været af meget begrænset omfang og forholdsvis usystematiske.

Der vil således være behov for en omfattende surveyundersøgelse af politiske deltagelse blandt etniske minoriteter i Danmark. Mere generelt kan man sige, at der er behov for en undersøgelse af kvaliteten af de etniske minoriteters medborgerskab i Danmark, hvilket skal forstås bredere end blot politisk deltagelse. Den skal omfatte flere af de større etniske minoriteter i Danmark, inddrage både indvandrer- og flygtningegrupper og inddrage grupper med flere forskellige former for kulturel baggrund. Det er vigtigt at undersøgelsen kommer til at omfatte såvel aktiviteten i forhold til Danmark som aktiviteten i forhold til hjemlandet. Det er også vigtigt, at man inddrager aktiviteter i forhold til de forskellige nærdemokratiske institutioner, eller hvad der i anden sammenhæng er blevet kaldt "det lille demokrati".

Der vil endvidere være behov for undersøgelser, der med udgangspunkt i de etniske minoriteters egne organisationer, belyser opbygningen af politiske netværk blandt indvandrer- og flygtningegrupper i Danmark.

Endelig vil det være væsentligt, at de kvantitative undersøgelser bliver suppleret med mere kvalitative undersøgelser af de organiserings- og indflydelsesbestræbelser, som foregår blandt etniske minoriteter.

Afslutningsvis vil jeg understrege vigtigheden af komparativ forskning. Hvis det er rigtigt, hvad der er meget, der tyder på, at de politiske institutioner i modtagerlandet har stor betydning for hvordan de etniske minoriteter organiserer sig og handler politisk, bliver vi ikke for alvor klogere på disse spørgsmål, hvis vi begrænser til at undersøge danske forhold. Det er bydende nødvendigt, at vores viden om Danmark bliver set i lyset af de mere generelle udviklingstræk, der præger i hvert fald hele Vesteuropa i disse år.

Litteraturliste

- Andersen, Johannes et al. (1993). *Medborgerskab – Demokrati og politisk deltagelse*, Herning: Systime.
- Bruun, Inger og Ole Hammar (1992). ”Grænser for indflydelse – en undersøgelse af indvandrernes indflydelseskanaler i de nordiske lande udført for Nordisk Ministerråd”, *Dokumentation for indvandrere*, nr. 2/92. København: Mellempøkeligt Samvirke.
- Bydelsrådet, gjorde det en forskel?* (2001), Indre Nørrebro Bydel.
- Bäck, Henry og Maritta Soininen (1996). *Invandrarna, demokratin och samhället. Om invandrarnas politiska deltagande i dagens Sverige*, Göteborg: Förvaltningshögskolans rapporter.
- Bäck, Henry og Maritta Soininen (1998). ”Immigrants in the political Process”, *Scandinavian Political Studies*, vol 21. pp. 43-67.
- De kommunale integrationsråd* (2001). København: Rådet for etniske minoriteter, Mellempøkeligt Samvirke, Kommunernes Landsforening, Indenrigsministeriet.
- Elklit, Jørgen, Birgit Møller, Palle Svensson og Lise Tøgeby (2000). *Hvem stemmer – og hvem stemmer ikke?*, Århus: Magtudredningen.
- Fennema, Meindert og Jean Tillie (1999). ”Political Participation and Political Trust in Amsterdam: Civic Communities and Ethnic networks”, *Journal of Ethnic and Migration Studies*, vol. 25, pp. 703-726.
- Hammar, Tomas (1979). *Det första invandrarvalet*. Stockholm: Liber Förlag.
- Hammar, Tomas (1990a). *Democracy and the Nation State. Aliens, Denizens and Citizens in a World of International Migration*, Aldershot: Avebury.
- Hammar, Tomas (1990b). ”The Civil Rights of Aliens”, pp. 74-93 i Z. Layton-Henry (ed), *The Political Rights of Migrant Workers in Western Europe*, London: Sage.
- Hammer, Ole og Inger Bruun (2000). *Etniske minoriteters indflydelseskanaler*, Århus: Magtudredningen.
- Kval, Karl-Eirik og Tor Bjørklund (1996). *Valgdeltagelse og partistemmegivning blandt udenlandske statsborgere ved kommunevalgene fra 1987 og 1995*, Oslo: Institutt for samfunnsforskning.
- Møller, Birgit og Lise Tøgeby (1999). *Oplevet diskrimination. En undersøgelse blandt etniske minoriteter*, København: Nævnet for Etnisk Ligestilling.
- Rasmussen, Ilona N. og Annemette Nyborg Lauritsen (2001). *Etniske minoriteter og beboerdemokrati*, København: Center for Tværkulturelt Boligarbejde.
- Schmidt, Garbi og Vibeke Jacobsen (2000). *20 år i Danmark. En undersøgelse af nydanskernes situation og erfaringer*, København: Socialforskningsinstituttet.
- Schwartz, Jonathan (red.) (2002). *Medborgerskabets mange stemmer*, Århus: Magtudredningen. *SOU*, 1996: 55
SOU, 1999: 13
SOU, 2001: 48
- Tøgeby, Lise (1999a). ”Et demokrati, der omfatter alle, der bor i Danmark?” pp. 133-153 i Jørgen Goul Andersen et al. (red.), *Den demokratiske udfordring*, København: Hans Reitzels Forlag: Magtudredningen.
- Tøgeby, Lise (1999b). ”Immigrants at the Polls: Immigrant and Refugee Participation in Danish Local Elections” i Erik Beukel, Kurt Klaudi Klausen og Poul Erik Mouritzen (eds.), *Elites, Parties and Democracy. Festschrift for Professor Mogens N. Pedersen*, Odense: Odense University Press.
- Tøgeby, Lise (2000a). ”Kan kvinder også stemme? Om politisk mobilisering af de etniske minoriteters kvinder” pp. 158-196 i Peter Kurrild-Klitgaard, Lars Bille og Tom Bryder (red.), *Valg, vælgere og velfærdsstat. Festschrift til Hans Jørgen Nielsen*, København: Forlaget Politiske Studier.
- Tøgeby, Lise (2000b). ”Som man råber i skoven”, *Politica*, vol. 32, pp. 191-205.
- Tøgeby, Lise (2002). *Grønlandere i Danmark: En oversat minoritet*, Århus. Aarhus Universitetsforlag: Magtudredningen.
- Udlændinges integration i det danske samfund* (2001). København: Indenrigsministeriet.

© Lise Togeby

ISSN 1601-5967

Published by:

AMID

Aalborg University

Fibigerstraede 2

DK-9220 Aalborg OE

Denmark

Phone + 45 96 35 91 33

Fax + 45 98 15 11 26

Web: <http://www.humsamf.auc.dk/amid>

AMID – Akademiet for Migrationsstudier i Danmark
The Academy for Migration Studies in Denmark

Director: Professor dr. phil. Ulf Hedetoft

The Academy for Migration Studies in Denmark, AMID, is a consortium consisting of researchers at research centers representing three institutions of higher education and two research institutes. AMID is supported by the Danish Research Councils of the Humanities and the Social Sciences.

The Consortium consists of the following members:

Aalborg University--Department of Sociology, Social Studies and Organization, Department of Economics, Politics and Administration, as well as *SPIRIT* (School for Postgraduate Interdisciplinary Research on Interculturalism and Transnationality) and Institute for History, International and Social Studies. Aalborg University is the host institution.

The Aarhus School of Business--CIM (Centre for Research in Social Integration and Marginalization).

Aarhus University--Department of Political Science.

The Danish National Institute of Social Research (Socialforskningsinstituttet, SFI).

The Institute of Local Government Studies (Amternes og Kommunernes Forskningsinstitut, AKF).